

Vzdělávací balíček

Občankáři a Filosofický ústav Akademie věd ČR 2

Občankáři

F Filosofický ústav AV ČR
Institute of Philosophy

Představení spolupráce:

Nyní se podruhé setkávají naši lektoři s odborníky z Filosofického ústavu Akademie věd ČR, aby vám přinesli aktuální (popřípadě aktualizované) a odborně garantované přednášky, ze kterých vznikají lekce do hodin občanské výchovy a základů společenských věd, samozřejmě lze je využít i v jiných předmětech. Vše je na zvážení učitele, který si může převzít pouze lekci nebo její část, ale pokud by chtěl jít do hodin argumentačně vybaven, doporučujeme zhlédnout příspěvky našich předních filosofů.

Filosofický ústav Akademie věd ČR:

Cílem přípravy balíčků metodických listů je usnadnit pedagogům občanské výchovy a základů společenských věd zařazování témat, která napomohou kultivaci veřejné debaty, rozvoji kritického myšlení, mediální gramotnosti a demokratické kultury u studentů středních škol. V současné době, kdy je mediální krajina zaplavena informacemi různé kvality a důvěryhodnosti, je na učitele kladen stále větší tlak, aby byli schopni své žáky vybavit schopnostmi odhalovat manipulaci a lež. Metodické listy, připravené na podkladě přednášek odborníků FLÚ AV ČR, jsou vhodným nástrojem, jak podpořit učitele v jejich snaze komunikovat se studenty nová a aktuální témata a přispívat tak k rozvoji společenské odolnosti.

STRATEGIE AV21

Pokud Vám naše činnost dává smysl, prosím podpořte nás:

<https://www.obcankari.cz/podporte-nas>

Občankáři

Blok 1

Přednáška + lekce

Dr. Pavel Arazim: Filosofie jazyka a konspirační teorie

PŘEDNÁŠKA

Od konce 19. století věnuje jedno odvětví filosofie velkou pozornost fungování jazyka. Otevírá přitom i otázky ohledně hranic smysluplné výpovědi. Co je ještě neobvyklé a odvážné tvrzení a co už je nesmysl? Kdo je disident a kdo je konspirátor? Přednáška představí jistý myšlenkový rámec, který umožní úvahy na tato témata zasadit do nového a snad důležitého kontextu.

<https://www.youtube.com/watch?v=KA94FtFgvA4>

Obchodníci s hněvem

LEKCE

V rámci lekce si žáci propojí praktiky místní radikalizační scény s mechanismy ve bývalém východním Německu v rámci neonacistické scény, o které vypráví kniha *Moje vlast - Proč jsem byl neonacistou* (Ch. E. Weißgerber).

Lekce nesleduje českou neonacistickou scénu jako spíše techniky manipulace, které vedou k radikalizaci lidí napříč ideologiemi. Zaměříme se na snahu přizpůsobovat si historii aneb Vždy v historii lze najít sporné místo, které poslouží jako legitimizace nesouhlasných postojů k oficiální politice daného státu, neuznání jeho legitimacy a jeho zákonů. V rámci lekce si ukážeme, že lidé, kteří dnes tyto porušují zákon se rádi zaklínají tím, že jsou odsuzováni za své politické přesvědčení, neostýchají se srovnávat s Havlem nebo Horákovou.

<https://www.obcankari.cz/edukacni-material-obchodnici-s-hnevem>

Blok 2

Přednáška + lekce

Dr. Hana Fořtová: Politická filosofie: je nezbytná donucující moc, aby něco bylo skutečně „mé“?

PŘEDNÁŠKA

Přednáška se bude týkat vlastnictví. Jak dochází ke zrodu soukromého vlastnictví? Je možné mluvit o vlastnictví ještě před ustavením společnosti? Stojí v základu vlastnictví práce? Je možné ospravedlnit v soudobé společnosti existující nerovnosti v majetku?

<https://youtu.be/LAPRneAps9Y>

Společenská smlouva jako základ spravedlivého státu

LEKCE

Žáci v rámci hry sestavují pravidla/zákony, které jim pomohou ochránit, co je jejich vlastnictví. V závěru se seznamují s pojetím vlastnictví u Locka a Rousseaua v rámci teorie společenské smlouvy. Následně dle vzoru jednoho z filosofů vytvoří vlastní svět se svými pravidly. Lekce je vhodná do hodin filosofie, ale i literatury k tématu osvícenství.

<https://www.obcankari.cz/edukacni-material-muj-stat-moje-pravidla-aneb-spolecenska-smlouva>

Blok 3

Přednáška + lekce

Dr. Juraj Hvorecký: Roboti a lidé: pomocníci nebo nepřátelé

PŘEDNÁŠKA

Nástup robotiky v mnoha odvětvích průmyslu a služeb otevírá nové etické otázky. Pokud jsou roboti nasazeni v továrnách, s lidmi příliš neinteragují. To neznamená, že jejich využívání není problematické: možná berou lidem práci, možná je jejich ekologická stopa mnohem výraznější, než si připouštíme. Opravdové morální otázky vztahu lidí s autonomními stroji se začnou otevírat, až roboti vyjdou ve větších počtech mezi lidi a začnou se uplatňovat se službách. Je celkem jedno, zda to budou vojenští roboti s úkolem zajišťovat bezpečí, či možná přímo likvidovat nepřátelské útočníky, nebo naopak ošetřovatelští roboti v sociálních službách a zdravotnictví. V přednášce ukážeme, jaké druhy problémů se mohou v interakcích člověka s roboty vyskytnout a jak o nasazení robotů ve službách uvažovat, abychom neupadli do přílišné skepse o „nelidských stvůrách“, které zničí lidstvo, ani do neopatrného techno-optimismu.

<https://youtu.be/bhexespOWvA>

ROBOTI UŽ JDOU

LEKCE

Dvě jednoduché aktivity, lze je použít i samostatně či jednotlivě. První pracuje s písní skupiny **Olympic** z roku 1984 **Roboti už jdou**, jejím smyslem je ukázat, že představy, očekávání a obavy ve vztahu k AI jsou po dlouhá léta víceméně stejné. V aktivitě **Povolání** se žákovi rozhodují, jaké klady a zápory by mělo angažmá umělých bytostí v té které profesi, ve vyšších ročnících středních škol pak lze navázat zmíněným videem.

<https://www.obcankari.cz/edukacni-material-roboti-uz-jdou>

Blok 4

Přednáška + lekce

Dr. Tomáš Koblížek: Zakázané umění. Otázka cenzury z hlediska současné filosofie a estetiky

PŘEDNÁŠKA

V březnu 2022 se nakladatelství Argo rozhodlo dále nepublikovat české překlady románů **Sergeje Lukjaněnka** z důvodu autorovy podpory ruské invaze na Ukrajině. Tento případ poukazuje na nové téma v debatách o cenzuře. Zatímco dosud byly cenzurní zásahy motivované především problematickým obsahem díla (např. rasistickými názory autorů vyjadřované v díle), nyní se debata o cenzuře dotýká i případů, kdy je šíření díla omezováno kvůli kontextu jeho vzniku (např. malba **Dany Schutz** *Open Casket* byla kritizována za to, že se nevhodně inspiroje fotografií černošské oběti lynčování).

Přednáška se zaměří na cenzuru založenou jak na obsahu tak i na kontextu vzniku díla. Vedle zahraničních kauz se bude věnovat i debatám v ČR (příkladem budiž debata o písni **Marka Ztraceného** *Stává se to i v lepších rodinách*, která se zdá relativizovat závažnost aktu znásilnění, nebo album **Xaviera Baumaxy** *flasco*, v souvislosti s nímž se hovořilo o homofobii). Přednáška položí i otázky: Je vyjadřování například nenávistných názorů v umění přípustnější než třeba v politické debatě? Je problematický kontext vzniku díla legitimním důvodem pro cenzurování díla samotného? Jaká rizika se pojí s omezováním a neomezováním šíření některých uměleckých děl? Je umělecká hodnota díla snižována problematickým obsahem, který vyjadřuje?

<https://youtu.be/DRRkRfKvQul>

SKANDÁL! (Kontroverzní umění a jak ho snášíme)

LEKCE

RVP: Občanský a společenskovední základ, čeština, etika, mediální výchova, dějiny umění

Aktivita se soustředí na obsah termínu „kontroverzní umění“, svobodu uměleckého vyjádření a schopnost vnímat a chápat různé postoje a motivace aktérů, kteří vstupují do často i vášnivých debat o vhodnosti uměleckého díla. Žáci pracují s odkazy na čtyři konkrétní umělecká díla, jejichž produkci provázela poměrně bouřlivá veřejná debata: eroticky explicitní úryvek ze sbírky **Egona Bondyho**, fotografie z divadelního představení *Naše násilí*, socha růžového králíka požírajícího

Blok 4

Přednáška + lekce

člověka a úryvek z *Kocoura Mikeše*. Není nutné využít všechny příklady, úkoly jsou ve všech případech stejné.

Růžový králík je realizovatelný od prvního ročníku, *Bondy* je velmi otevřený včetně vulgarismů a hodí se pro starší studenty poučené o podstatě umění, *Mikeše* zvážíme, pokud máme romské žáky nebo víme o rasistickém potenciálu některých žáků. Nejkomplikovanější je hra *Vaše násilí, naše násilí*, kde se jednak pracuje s obrazem znásilnění, jednak může zraňovat žáky z křesťanských rodin.

Plnou verzi vzhledem k citlivému obsahu proto doporučujeme jen žákům posledních ročníků středních škol, s nimiž máme vztah založený na vzájemné důvěře.

<https://www.obcankari.cz/edukacni-material-skandal-kontroverzni-umeni-jak-ho-snasime>

Blok 5

Přednáška + lekce

Dr. Ondřej Lánský: Majetek a moc v Česku: politický a sociální vývoj po roce 1989

PŘEDNÁŠKA

Sametová revoluce z roku 1989 bývá interpretována jako počátek návratu svobody, demokracie a kapitalismu do Česka. Byl obnoven systém politické moci, kde se základem staly svobodné volby. Práva a svobody nabyly podoby, jakou mívají ve standardních demokratických zemích s právním státem. Jednalo se tedy o pozitivní sociální změnu. Ovšem vedle této interpretace lze o tomto období vyprávět i jiný příběh, protože u návratu ke kapitalistickému hospodářství se po čase začalo ukazovat, že ne vše se vyvíjí tak, jak si obyvatelé Česka asi přáli. Problematická privatizace, převody majetku a vznik nových vrstev vedly k tomu, že se nižším vrstvám společnosti přestala po jistém čase zlepšovat jejich životní situace. Společnost se začala ekonomicky a sociálně rozdělovat. Přednáška se věnuje detailní analýze této druhé strany politickoekonomického vývoje, kterou zkoumá zejména prostřednictvím rozborů vycházejících z konceptuálního okolí pojmu „elita“ a „oligarchie“.

<https://youtu.be/y43339LpPFM>

Majetek a moc v Česku: politický a sociální vývoj po roce 1989

LEKCE

Metodika nabízí sérii cvičení, jejichž společným prvkem jsou změny v našem státě po revoluci z roku 1989. Jedná se o propojení dějepisu, sociologie, politologie a ekonomiky. Studenti často pracují samostatně či ve skupinách, hledají a zpracovávají informace, přemýšlí, argumentují. Cílem metodiky je najít klíčové body dějin po roce 1989 a charakterizovat, jak se změnila politika, ekonomika a společnost. Není nutné postupovat podle metodiky v plné verzi, užitečná mohou být i jednotlivá cvičení.

<https://www.obcankari.cz/edukacni-material-majetek-moc-v-cesku-politicky-socialni-vyvoj-po-roce-1989-lekce-od-tajneho-ucitele>

Blok 6

Přednáška + lekce

Doc. Martin Ritter: Člověk a technologie: nepřátelství, či symbióza?

PŘEDNÁŠKA

Jak úzká je svázanost člověka a techniky a lze si představit člověka bez techniky? Přednáška, kterou lze chápat jako úvod do současné filosofie techniky, načrtne tzv. post-fenomenologický směr, který se zaměřuje na zkoumání vztahů mezi jednotlivcem a technikou, a poté se obrátí k hrozbám, které dnes v souvislosti s technikou pociťujeme nejen jako jedinci, nýbrž jako celé lidstvo. Jde na jedné straně o hrozby spojované s umělou inteligencí, jejíž emancipace a možné nadvlády nad lidstvem se někteří obávají, na straně druhé o hrozby spojené s tím, že lidské technologie způsobují rozklad ekologického systému Země (nejčastěji spojovaný s tzv. klimatickou změnou). V kontextu těchto globálních témat se přednáška zaměří na pojem antropocénu, jenž označuje novou geologickou epochu, v níž se lidstvo stává geologickou silou zásadně přetvářející naši planetu.

<https://www.youtube.com/watch?v=DZfW6PD68jM>

Filosofie technologií

LEKCE

Umělá inteligence, environmentální krize, technologie, filosofie... Původně měla tato lekce vést pouze k zamyšlení nad výzvami, které přináší rozvoj moderních technologií. Pak jsem ale jela do Dublinu, kde jsem v MHD zjistila, že přemýšlím nad tím, jak design dublinské městské hromadné dopravy ovlivňuje mé vnímání samotného města. Nový způsob přemýšlení jsem si přenesla z přednášky **Martina Rittera Člověk a technologie: Nepřátelství, či symbióza?**

Podařilo se přenést detailní a náročný filosofický způsob uvažování o technologiích do formy, která zaujme i teenagery? Vyzkoušejte lekci o vlivu technologií na jedince a svět a zároveň filosofické cvičení se spoustou obrázků. Můžete si vybrat, jestli vás zaujme jako celek nebo jen její části.

<https://www.obcankari.cz/edukacni-material-filosofie-technologie>

